

KARACADAĞ

9-9

KARACADAĞ

Diyarbakır Halkevi Tarafından ayda bir Çıkarılır

Biz ve Cümhuriyet Bayramımız

Yazan : Kâzım Baykal

Bu Cümhuriyet bayramı, Ulusal varlığımız için yabancılara karşı yaptığımız savaşı ve sonunu, demokrat idaremizin adını koyduğumuz mutlu günün onbeşinci yıl dönümüdür. Bu gün en büyük milli kahramanlık menkıbamızın en önemli zamanının yıl dönümüdür. Bu büyük gün bütün yurttaşlara kutlu olsun. Bize varlığımızı kazandıran ve bu mutlu günü hazırlattıran büyüğümüz Ulu ATAMIZA sonsuz, derecesiz saygılar. Var olsun bin yaşasın Ulu ATAMIZ...

Bu bayram münasebetile önemli devrin ilk temellerinin nasıl atıldığını ve neye istinad ettirildiğini kısaca arzedeceğim .

En büyük sosyal müessese olan Ulus, rasgele birleşmiş, birlik vicdanından mahrum bir bütün değildir. Milleti teşkil eden ferdlerin hepisinde ulusal duygu ve heyecan vardır. O heyecanın kuvveti benliğimizin altındadır. Bu

heyecan ve kudretinin bilhassa tehlikeli zamanlarda müşterek kalması mümkün olmaz. Bu kudreti yalnız kendini temsil eden bir sembol meydana gelir. Sembol milletin bütün kuvvetini kendi nefsinde toplamağa muktedir olur. Milli vicdanımızın büyük kudretini duyan ve nefsinde toplayan Ulu ATAMIZ en heyecanlı ve en tehlikeli anlarımızda Türk civanmerdliğine güvenerek her türlü fedakârlığı göze aldı. Resmî sifatlarından vazgeçti, ve bize ön ayak oldu. Büyük felâketler karşısında Türk varlığına tecavüz etmek isteyen ecnebilerle birleşmiş bulunan saltanat adamlarının fena hareketlerine karşı duyduğumuz milli heyecanın timsali olan ATAMIZ cihana Türk varlığını ve kuvvetini tanıttırdı.

Osmanlı devletinin son anlarını tasavvur buyurun. Asırlardan beri yıkılmağa yüz tutmuş ve nihayet büyük harbin sonunda merkezini

ve memleketini teslim etmek zarur-
etini gören o hükûmetin adamları ec-
nebi nüfuzunu kabulden, hamiyet-
lerine dayanmadan başka bir çare
görememişlerdi. Ecebilerle birlik
oldular. Anadoluda kaynayan milli
heyecanı durdurmak için birleştiler.
Yabancılarla müşterek teşekküller
yaptılar. Milli harekete karşı bey-
yannameler, emirler, fetvalar ve
nihayet ecnebi askerlerini yollama-
ya müsadelerde bile bulundular
Boyunduruk altına girmemize
ve bizi cihana tekrar tanıttirmek
için çalışan ulu ATAMIZI ilk ham-
lede resmi vazifesinden azletmek
istediler. Verilmek istenen emrin
mahiyetine iyice bakın (*Mustafa
Kemal paşa büyük bir asker olmak-
la beraber siyaseti zamana o derece
ağah olmadığı için furtı hamiyet
ve gayretine rağmen memuriyeti
cedidesinde asla muvaffak olamadı
İlgiliz mümemssili fevkaladesinin
talep ve israari ile azledildi*)
diye şifre çekmeğe çalışan bir nar-
zırın düşüncesindeki sakatlık ve
aciz meydandadır. Onların biricik m-
aksatları şahsi ihtiraslar ve menfa-
atlarını temin idi. Memleket gitmiş
ondan endişelenmiyorlardı. Halbuki
biz Türkler ve Ulu ATAMIZ bu
hastalıklara ve mikroplarına karşı
mücadeleden geri durmadık. Mer-
hamet dilenen ve düşmanlarından
hamiyet talep eden hasta ruhlar-
ın hasta muhakemeleri yerine
sağlam ruhumuzun emri ve muha-
kemesi ile hareket ettik. En doğru
muhakeme Ulu ATAMIZIN şu mu-
hakemesidir. (*Esas Türk milletinin
hayşiyetli ve şerefli bir millet ola-
rak yaşamasıdır. Bu esas tam ist-
iklâle malikiyetle ancak temin
olunabilir. Ne kadar zengin ve
nüreffeh olursa olsun istiklâlden*

*mahrum bir millet , mütemeddin
beşeriyet muvacehesinde uşak olmak
mevkiinden yüksek bir muameleğe
liyakat kazanamaz, Ecnebi bir
devletin himoye ve sehabetini kabul
etmek , insanlık eusafından mah-
rumiyeti, acz ve meskeneti itiraf-
tan başka bir şey değildir. Filha-
kika bu derekeye düşmemiş olan-
ların, istiyerek başlarına bir eceebi
efendi getirmelerine asla ihtimal
verilemez. Halbuki Türkün hayşiy-
yet ve izzeti nefsi ve kabiliyeti çok
yüksek ve büyüktür. Böyle bir
millet esir yaşamaktansa mahvol-
sun ' evlâdır Binaenaleyh Ya ist-
iklâl Ya ölüm) (işte hakiki ha-
las istiyenlerin parolası bu olacak-
tır).*

Bu söz bizim istiklâl parolamız
olmuştur. Düşman filen memleke-
timizi istilâyâ başladığı zaman
kaynayan milli heyecan ile vatan-
daşlar yer yer birleşmeye başla-
dılar .

Yer, yer meydana gelen teşek-
külleri birleştirmek üzere Ulu
atamız 19 Mayıs 1919 dan itibar-
en vatanın tamamıyeti, Milletin
istikbalı için tamimler yaptı. Bu
iş için millet mümesillerini ana-
dolonun sakin bir yerinde,
Sivasta toplanması lüzumunu
yayı. Erzurum ve sivas kongre-
leri yapıldı. İstiklâl için önemli
kararlar verildi.

Osmanlı hükûmeti ise meclisi
meb'usanı İstanbulda topladı .
Lâkin ecnebilerin nüfuzu himaye-
sinde toplandı. Milli mukadderata
milletin kendisi karar verdi.
İstanbul gelen ecnebiler ise
Türk istiklalı için değil, Türk
varlığını yıkmak için gelmişlerdi.
Bittabi istiklal ve mülki tamami-

yeti temin ettiremezlerdi. 16 Mart hadisesi bunu gösterdi.

Devlet milletten başka bir teşekkül değildir. Kuvvetini de milletten başka bir menbada alamaz. Varlığını gene o kuvvetle temin edebilir. Bunun aksini düşünen ve gören devletler, milletin irade ve şuuruna başka kuvvetle müdahale eden milletler varlıklarını muhafaza edememişlerdir.

İstanbul hükümetinin yaptığı bundan başka bir şey değildi.

Ulu atamız ve biz, devletimizin ilk temellerinin atıldığı günden itibaren hep bu şekilde düşündük ve hareket ettik. Erkinlik savaşına böyle başladık, ve bittabi milli irademizle lehimize neticelendirdik.

İstiklâhın temamiyeti kültür, ekonomi cihetlerinden de ecnebi nüfuzundan kurtulmak suretile

olur. Bunun hamlesini savaşın sonunda Lozanda yaptık, nihayet tam istiklalimizi ve cumhuriyetimizi cihana 29 B. teşrin 1923 te yaydık. İşte bu bayram, bu büyük günün on beşinci yıl dönümü bayramıdır.

Yurtdaşlar; yeni devletimizin temellerini sağlamca attık. Devlet biziz, biz; bizim için ve beraber yaşıyoruz. Aleme varlığımızı ebedi olarak tanıttıracağız şekilde çalışalım. Çalışmamız kendimiz içindir. Bize bu ruhu duyurtan, Büyük ATA'mızın bize hitabesini hatırlatıyorum. O veciz emirler her zaman kulağımızda çınlasın. Bin YAŞASIN ATA'MIZ..

K. Baykal

Diyarbakır Kitabeleri

Yazan : S. Savcı

Kitabe No. 13

Bismillâh ma emere biamelihî el-emir el-ecell el-seyyid Nizam-üddin Müeyyid el-devle ve fahrul-ümme izzü-mülük Ebil-kasım Nasır bini izzül-islâm etale-Allahü bekahü ve eazze nasrahu alâ yedey el - kadi ebil-Hasan Abdülvahid bini Muhammed fi seneti sittine ve erbeaine.

Bu kitabe yeni kapının hemen şimalindeki yüksek ve ince burcun dicleye bakan yüzündedir. Siyah taşlar üzerine kûfi yazı ile yazılmış, burcun altından dört metre kadar yüksekliktedir. Kitabe ahmed bin mervanın oğlu Nasıra aittir.

Kitabe No. 14

Mimma emere biamelihiel-emir el-seyyid el-ecell cemalül - islâm Nizam el-din nasrul-devle izzül-mülük ebul-kasım Nasır bini izzül-islâm etaleallahu bekahü ve eazze nasrahu ve zalike bi nazaril-vezirl -ecell el-eazz el-kâmil zaimul-devie ebi Tahir selâme bini İbrahim edamellahü eyyamehu ve cera zalike alayedey el-kadi ebil-Hasan Abdül-vahid bini Muhammed bin Abdülvahid fi seneti erbea ve sittine ve erbeamine. Vel-benna' Musa bini Mezd.

Bu kitabe hükümet konağının kaya üzerindeki surun dicleye nazır yüzüne ve yanındaki küçük menşurun sathına yazılmıştır. Başlangıcında bir doğan bir yılanı gagası ile tutmaktadır. Bulunduğu yere ince arap dahi derler. Bu mevkiin cenubunda bir menşuru murabbai daha vardırki üzerindeki murabbaada iri kûfi ile MUBAREK BAD cümlesi yazılmıştır. Bu kitabe keza Mervan oğlu Ahmedin oğlu Nasıra aittir.

Kitabe No. 15

Besmele mimma emere biamelihî el-emir el-ecell cemalül-islam Nizamül-din izzül-mülk ebil-kasım nasır bini izzül-islâm etalellahü bekahü bi nazaril-vezirl-ecell zeimül - devle ebi Tahir selâme bini İbrahim edamellahü eyyamehu alâ yedeyil kadı ebil-hasen abdül - vahid bini muhammed seneti Hamse ve sittine ve erbeamine vel-benna 'Musa bini Mezd.

kitabe No. 16

Bir geyik resmi. Besmele. Mimma emere biamelihî vel-Infaku aleyhi min malihi el-emir el-seyyid el-ecell el-mansur seyfül-islâm alemü-din Nasirul-devle tacül-mülük şerafül-ümera ebil-Muzaffer Mansur ibni Nizamül-

din eazzellahü nasrahu ve
cera zalike alâyedil-kadı ebi
nasır Muhammed ibni Abdülvahid
fi şühâri seneti sitte ve seb'ine
ve erbeamie vel-benna' ebu
sa'd bini Humeys.

Bu kitabe dağ kapısından
itibaren dördüncü burcun şark
sathı üzerine siyah taşlar üzerine
yazılmıştır. Ahmed bini mervanın
oğlu mansura aittir.

kitabe No. 17

Köprü Kitabesi

Mimma emere biamelihî
vel-infaku aleyhi min malihi
(Mevlâna gibi de okunuyor)
el - emir el - seyyid el - ecell
cemalül-mille nizamüddin Müey-
yidul-devle... (takriben 10 kelime
okunamıyor) izz. . (bir taş
fazladır ve okunamıyor) el-islâm
etale Allahü bekahü ve eazze
nasrahu ve... (bir kelime oku-
namadı) adahü (böyle okuna-
biliyor) ibtigae sevabillahi
ve telebi rahmetihi fi .. kâfi
(6-7 kelime) ve cera ekbere
(ekser gibi de okunuyor) alâ
yedey.. bini abdülvahid (bin
elhasen gibi de okunabiliyor
siliktir) seneti seba ve hamsine
ve erbeamie vel benna'
Yusuf bin ubeyd. (son üç
kelime bir kara taş üzerinde
adi küfi ile yazılmıştır).

Bu kitabe mervan oğullarına
ait olup köprünün cenup yüz-
ünde ve nehrin sağından
itibaren üç ayak arasına
yazılmıştır.

S. Savcı

Tercemeler

Kitabe No.-13

Besmelle... Ulu bey ve efendi,
Nizamüddin , müeyyidüdevle
ümmetin fahrı , meliklerin izzeti,
Kasımın babası , İzzül-islamın öğ-
lu , Nasır bunun yapılmasını em-
retti Allah varlığını uzun etsin
Bu iş Hasanın babası Mehmet oğ-
lu Abdülvahidin nezaretinde cere-
yan etti. Sene 460

Kitabe No. 14

İzzül-islamın oğlu , Kasımın
babası , meliklerin izzeti , devletin
nusreti , dinin nizamı , İslamın
Ulu beyimiz efendimiz , Nasır ya-
pılmasına emretti. Allah varlığını
uzun nusratını aziz etsin. Bu iş ,
Kâmil, Aziz, Ulu vezir , İbrahimin
oğlu Tahirin babası , Zaimüdevle-
nin nezaretinde (Allah gününü
devam ettirsin) Abdülvahidin oğ-
lu Mehmedin oğlu Kadı Abdülva-
hidin idaresinde yapıldı. Sene 464
Mimarı Musa bini Mezit dir.

Kitabe No. 15

Besmelle... İzzül-islam oğlu ka-
sımın babası , Meliklerin izzet
Dinin nizamı , İslamın cemalı , Ulu
beyimiz Nasır yapılmasına emretti.
Allah varlığını uzun etsin. İbrahi-
min oğlu Tahirin babası Zaimül-de-
vle Ulu vezir Selamenin nezaretin-
de , (Allah günlerini uzun etsin)
Mehmedin oğlu Hasanın babası
Kadı Abdülvahidin idaresinde,
Sene 465 Mimarı Mezd oğlu Mu-
sadır.

Kitabe No. 16

Besmelle... Nizamüddin oğlu

Muzafferin babası, Ümerahın şerefi, meliklerin taci, Devletin yardımcıları, Dinin alemleri, İslamın kılıncağı, Allahın yardımını görmüş Ulu beyimiz efendimiz, Mansur masrafı kendine aid olmak üzere yapılmasını emretti. (Allah masrafını aziz etsin) Bu iş Abdülvahit oğlu Nasırın babası Kadı Mehmedin idaresinde 476 senesi aylarında cereyan etti. Mimarı hümeys oğlu Ebüssaittir.

Kitabe No. 17

Cenabı Hakkın rahmetini isteyerek sevabını kazanmak için İslamın izzeti, devletin müeyyidi dinin niyami, milletin cemali, ulu bey ve efendimiz, masrafı kendine ait olmak üzere yapılmasını emretti. Allah izzetini daim ve varlığını uzun etsin. Bunun çoğu Abdülvahidin idaresinde 457 senesinde cereyan etti. Mimarı Ubeyd oğlu Yusuf dur.

Tenkit

Amidada bu kitabeler şöyledir :

kitabe No. 13

Kitabe doğrudur.

14 ve 15 numaralı kitabeleri almamış

kitabe No. 16

(A) bir arslan (B) Besmele....
Mimma emere biamelîhi vel-infaku aleyhi min malîhi el-emîr el-seyyid el-ecell el-mensur el-seyf (?) (1) el-islam alemül-din Nâsir el-devle tacül-mülük şerefül-ümera ebil-muzaffer Mansur ibni nizamül-din eazzellahu nasrahü ve cerâ zalike

alâ yedeyil kadi Ebi Nasır Muhammed bini Abdülvahid fi şuhuri seneti (2) sitte ve sebîne ve erbea mie vel-benna'ü Ebu Sait bini Humeys

Müellif bu kitabenin bulunduğu burç üzerinde üç kitabenin olduğunu yazıyor. Halbuki iki kitabe var biri burcun doğu tepesinde Beysan oğullarına ait olduğu anlaşılan fakat okunamayan bir kitabe ile menşurun iki yüzünü dolduran ve başında bir geyik oyması (müellif bu resme Arslan diyor halbuki geyiktir.) ve sonra büyük bir satır halinde yukarıda yazılı 15 numaralı kitabe var.

Bu burçta başka kitabe yoktur.

Kitabeyi iki kısma ayırmış A. işaretli kısmını bir resim olduğu için ayrı, asıl kitabe kısmını B. harfli ve ayrı bir parça olarak almış B. kısmını iki numara ile işaretlemiş ilk numarası menşurun iki yüzünü dolduran tek satır, 2 numarayı da onun altında küçük bir satır olduğundan ayırmış. El-seyf) den sonraki istifham kelimeyi tamamen okuyamadığından olsa gerektir. Çünkü bir harfi tarif ilave etmiş Halbuki harfi tarif yoktur. Kitabedeki (C) işareti menşurun ikinci yüzüne başladığını gösterir.

kitabe No. 17

Bu kitabe Amidada şöyle yazılmıştır.

A (1) mimma emere bimalîhi (?) vel-infaku (?) aleyhi mevîlana (?) el-emîr (?) el-ecell (?) el-seyyid (?) (1 veya 2 kelime) B (1) Nizamüddin müeyyidül-devle (tahminen 10 kelime) bin izz C (1) el-islam etalellahü bekahü ve eazze nasrahü ve debbere hüdahü

ibtigae sevabillahi ve talebi rahmetihi fi (?) et yiyici hayvan) A (2) tahminen 8 kelime) B (2) ve cera eksere zalike alâ yedey (4-5 kelime) el-kadi ebil-hasen abdülvahit C (2) seneti seb'a ve hamsine ve (erbaa) amie vel-benna abd (?) bin (?) sfahsr..

Kitabe 3 kemer arasında ve iki satır halindedir. Müellif kemer aralarının ilk kelimelerinin başlarına büyük harfler , satırları da rakamlar koyarak tesbit etmiştir. Biz yazının bazı yerlerini, tamamiyle silik ve dökülmüş olduğu için okuyamadık. Ne tuhafdırki Amida müellifi çok süslü , karışık ve silik olan asıl kitabeyi iyi okumuşta Mimara ait olan cümlelerin yazılı bulunduğu , süslü olmayan ve çok kolay okunabilen cümleyi yanlış okumuş. O yazı Abd değil Ubeyd (kelimenin içinde B den sonra dış vardır burasıda Y yeridir. Yusuf bini yerine Sfahsr) yazmış ve fakat doğru olduğuna kendide

kani olmadığını için istifham koymuş (YU) yu harflerini kaçırmış bin) i de Sfahsr) ın har) ı okumuş. Bu kitabenin izahatında Nizamüddin müeyyidüddeve.. (ebu kasım Nâsir , bin)in 453 den 472 ye kadar Amidayı idare eden müeyyidüddevenin (455 den itibaren Mira' tül-iber Cilt 8 sayfa 49 ,, Nizamüd-din Ebülkasım Nasır ibni Nasrul-devle dir. **kâzım**

(Ebülkasım olduğunu istidlal ederek yazmış. Sfahsr) kelimesini Senc er) diye terceme etmiştir. Müellif aynı safhada köprünün kısaca tarihçesini yapmış Arslan şekilleri hakkında izahat var.

K. Baykal

Vicdan

yazan : K. Baykal

Herkes tarafından begenilecek bir iş yaptığımızı kani olduğumuz zaman içimizde bir sevinç duyduğumuz gibi adeta kendi kendimizi alkışlarız. fena fiil karşısında da bunun aksine bir iç ezginliği duyarız. İçimizden kopup gelen bu kuvvetli duygu "Piyer Jane'nin dediği gibi" bu ilâhi ses, Vicdan dediğimiz manevi bir amirin sesidir. Fakat herkes bu âmire aynı kudrette sahip değildir. Bu duygu her ulusta da bir olmaz. Şahıslara ve uluslara göre değişmesi bize vicdanın hem ferdi hem de sosyal tesirlerle meydana gelen manevi bir kuvvet olduğunu gösterir.

Herkesin duyduğu ve söylediği bir vak'a olarak vicdanı tahlil edersek onda ferdin ruhi hallerinin tesiri ile ferdin aldığı kültür derecesini güzelce sezebiliriz. Bir defa vicdanı ferdin ruhi halleri doğurur:

Fiilin iyi veya fena olduğunu evvel emirde bilgimizle inceler, muhakeme yapar hükümler veririz. Binanaleyh fiili görmek, anlamak, hükümetmek, muhakemesini yapmak isteriz. Sonra his gözüyle ölçeriz. Duygular fiili de fikri de değiştirecek kadar kuvvetlidir. Hiddet, korku, muhabbet, merhamet .... duyguları hüküm vermeme için bizi ayrıca zorlarlar His gözlüğü ile bakar o şekilde muhakeme ederiz.

"Gel bir de benim gözümle bak" deriz.

Herkes aynı derecede irade kuvveti sarf edemez. Bazı insanlarda otomatik hareketler bazılarında adeta refleksler hakimdir.

Bir fiilde bu üç gurub haleti ruhiyyenin ayrı ayrı tesiri var.

İnsanın bütün ruhi hallerinin birleşmesinden seciye meydana çıkar. Herkesin seciyesinin başka başka olmasının sebebi bu üç grup ruh halinin başka şekilde birleşmesidir. Bazılarında zihin hisle iradeye hakimdir, tefekkürî tip. Bazıların da his iki evvelkilerine hakimdir, Hissî tip. Bazıların da irade hakimdir, iradî tip. Her üç gurubun ayrı tenevvüleri vardır. Meselâ hissi olanlar : Fazla hisli olanlar teheyyüçiler ; histen mahrum olanlar, hissizler ; vurdum duymazlar ; hislerde kuvvetli fakat sabit olmiyanlar, renksizlerdir, hiç bir yerde karar kılmazlar

Şüphesiz fiilere ait hükümler karakterlerin bu hususîliklerine göredir ; içten gelen emir bir şekilde olamaz. Çok hassas olanlarda, merhamet çok olanlarda hükümler başka, diğerlerinde başka türlü olur. Vicdansız dediğimiz insanların çoğu kati kalplidir, merhamet yok, his az, varsada başka istikamete yön ekmiştir. Binanaleyh insanın

Yeni Diyarbakırdan Görünüşler

Eski eserlerden Ulu cami

fiillerinde bu haller birinci derecede rol oynar . Vicdan ferdi hayatın batını bir emri olmuş olur. Vicdan ferdin içinden kopup gelen duygudur sözünün anlamı budur . Bittabi fiillerimize bu içgüdümden başk bir şey müesir olamıyor.

Bu kanağatımla Fuyye ve Güyo nun fikirlerine yaklaşmış görünüyorum . Onlar, mükellefiyetsiz ve müeyyedesiz ahlak sistemini korlar. Prensipleri şunlardır : 1 - Hayatın içten dışarı doğru inkişafı prensibi , 2 - Fikirlerin hareketler üzerindeki tesiri prensibi 3 - Ligergamlık hissinin artmakta olduğu, 4 - Tehlike aşkı : muayen hadde geldikten sonra her şeyi göze almak, ve bundan meydana gelen zevk, 5 - Metafizik faraziye kurmak, ve fikri hareket zevki ve tehlike sevgisi.

Bunlar fiilin saiklerinin başka ifadeleridir.

Görülüyorki ferdin fiillere hükmü bu ruhî amiller sebebidir. Fakat biraz daha incelersek sosyetenin vicdan üzerindeki tesirini adeta başa koyacağımız gelir.

Bize kendini zorla kabul ettiren, fakat var olduğumuz için var olan ferdi varlıklarımızla var olan cemiyet her çeşit hareketimize, çalışmamıza, kârımıza, geymemize, gezmemize müdahale eder. Duygu ve düşüncelerimiz ve ruhi hallerimiz cemiyet tesiri ile meydana gelmiştir. Sosyetenin yaygın emirleri "teamül, adet, örf", kati düsturları" kanunlar" ferdi şuurumuza ve karakterimize, benliğimize

tesir eder. Kollektif vicdan ferdi vicdanı meydana getirir.

İnsanlar ırk millet gibi bir takım gruplara ayrılmış bulunduklarına göre ferdi ve sosyal varlıkları da buna göre değişiyor. binaenaleyh vicdanın mahiyeti de değişiyor. Biz Türklere bir kaç arkadaş beraber gezerken birimiz hasta olsa onu bırakıp gidemeyiz, vicdanımız buna razı olmaz. Halbuki bir Avrupalı bunu böyle yapmakta hiç bir vicdanı eza duymaz. soğuk kanlılıkla" dayanamadığı için gezmeğe hakkı yoktur" diyen avrupalı münaveverlere rasladım . Demek ki vicdan sosyetenin telâkkilerine de tabidir. Sosyete ferdin vicdanının meydana getiriyor.

Hüriyet ve nizamın telifine dayanan hakikî ahlak vicdanı bu iki amili ile beraber kabul eder : Ruhi, içtimai.

Şuurumuzda iki baskı var, İrade, müfekkire. Bu iki kuvvet şuurumuzun altında gizli bulunan temayülleri ve tevlid ettiği duyguları rastgele çıkmaktan alıkor. Evveleminde ruhi amilleri kabul ederiz. Fakat hisler, hükümler bir sıra ve makul bir tertibe giriyor . Bu tertip ferdlerin ferdiyetinden çıkıyor. Ve irade baskısı ile tanzim ediliyor. İrade , hüriyet fakat muhakemeli, ve iradi bir şekilde Ferd hüriyetinin derecesini muhakemesi ile ölçüyor ve tesbit ediyor. Bittabi fiilleri hakkındaki hükümleri de bu şekilde oluyor. Bu nizam duygusunu da tevlid etmiş bulunuyor. Muhakeme ile hüriyetin sınırları tayin edilir . Sınırlı

hüriyet, nizam fikir ve hissini doğuruyor. Ve zaruri olarak psikolojik oluyor. : Hüriyet te nizam da ruhi hallere dayanıyor. Bu nizam esası ile vicdan bizi ne fazla hassas ne fazla ölgün ne merhametsiz, ne dilenciligi uygun gösterecek şekilde merhametli.... yaptırtmıyor. Nizamı emreden, ruhi hayatımızdan çıkartan da sosyetedir. Nizamın kendisi de sosyaldır.

Hakiki ahlakta vicdan bu ruhi ve içtimai unsurların her birine ayrı kıymet atfeder onları kendi sahasında gören, yabancı tesirlerle benliğinin mahiyetini değiştirmiyen, kendi ferdiyeti derecesinde topluluğu, cemiyeti

de göz önünde bulunduran, hüriyetini cemiyetin nizamı içinde ve ona feda eder görünen fedakâr asil yürekli insanın vicdanıdır.

Ahlâk teorisi koyanlar, ahlâka inananlar, milletini ve vatanını sevenler, böyle bir vicdanı begenir, böyle bir vicdanın emirleri de ahlâki olur.

K. Baykal

Söze Başlarken

Yazan : Tacettin İz

En büyük şahikaları aşarak yurdu zabtedip her yerde memleketler kuran ecdadımızın bu günkü nesli olan bizlerde beden güzelliğine ihtimam şimdiye kadar ihmal edilmiştir. Garbin her gün güzel bir artistinin fotoğrafını mektep talebelerinin dosyaları arasında görmek hemen her zaman mümkündür. Bu; güzel bir vücuda, güzel bir teşekkülata sahip olmak arzusundan doğar.

Biz Cümhuriyet neslinin çocuklarını manen, beden ve hatta ruhan terbiye etmek mecburiyetinde bulunduğumuz meslek erbabiyiz. Bu ihtiyacı takdir ettiğimiz içindir ki okuyucularımın canını sıkmadan bunun fizyolojik ve artistik kısmını biraz fenni bakımlarla izaha çalışacağım.

Hastalık ve sui istimler geçirmiş ebeveyn çocukları müstesna olmak üzere her Türk yavrusu garbin en güzel insanları gibi tabii ve güzel olarak ebeveyninden doğar. Burada bakım ebeveyne ait bazı vazifeleri amirdir. ve püeri kültür dediğimiz çocuk yetiştirmek sanatı bu şubenin mütehassıslarına mevduttur. Ona müdahale cüretkarlığında değilim.

Orta mektep sırasına giren beden terbiyesi fikri ve fizyolojik bazı hadiseler dolayısıyla bedenle-

rinde mühim tahavvüller gösteren biraz daha ileri yaşlardaki genç kız ve çocuklarımıza hitap etmek istiyorum. Çünkü; yarın hepsini bu günün gıpta ettikleri garblılar kadar milli terbiyeleri gibi beden güzelliklerinde zengin görmek her ebeveyn için haklı bir taleptir.

Şu halde vucud güzelliği nedir? Gerçi her kes idealinde bir şey tahayyül ederse de; fenni şekilde de kati olmamakla beraber sabit bir miyarda yoktur. Bizce bilinmeyen, çarpık çurpuk bütün kıvrıntılı şekiller iptidai kavimler için esastır. ve yarı medeni olan insanlar şişmanlığı ve ağırlığı severler. Bununla beraber çok defa medeni insanlar bile ferden takdir ve tercihlerinde tahalüfler gösterirler.

Şekil, vucut, endam gibi kabul edilmiş füsunlu güzellikler bir çok kimselerin ruhunu okşadıklarından ve bu günkü tam miyara en iyi bir yaklaşma olduğundan bu vasıfları kabul zaruretiindeyiz.

Tenasüb, renk, zerafet, tip, tenazür, gözlerin parlaklığı, gülümsemenin tatlılığı ve daha binlerce şeyler insan güzelliğinde amildir. ve her tipin kendine has bir güzelliği vardır.

Bazı insanlar bu güzel hasletlerin bir çoğuna birdenbire

sahip olabilir. Şu halde sevimli tabii sima, nazigane zarif ve temiz eller, biçimli ayaklar, muhteşem saçlar, asil ve cazibeli yüze malik olana tabiat bir vazife tahmil ederki 'o da bunları vikaye etmektedir.

Güzellik ister maddî, ister manevî, veya ahlakî olsun bir fazilettir. Bu muztarip beşeriyetin doğruluğa sadakatı kadar esaslı bir umdesidir.

Beden güzelliği için verilen rakamlar takribi ve bir fikir vermek için olabilir. nümalar gösteren vücutta bazı tahavüller olur. Bunlarda ahenktardır. Bunun için verilen rakamın kati bir kıymeti de yoktur. Fakat güzellik mevzu bahis olunca her millet gibi bizde bunu evvela kızlarımızda ararız. Bunlar renkleri, füsün, ahenk, zerafet, cinsî cazibedeki bütün has-saları şahıslarında cem ederek di-mağ ile ruhun en yüksek hassaları nı harice aķis ettirirler. Hatta tena süb ve endamı olmayan çirkinler bile bir raddeye kadar vücut güzelliklerini islah edebilirler. Ve ferden sahip olduğumuz her şbir nevi güzelliklerinizi birer, birer tashih edebilirsiniz.

Güzellik sıhhat ile el ele yürür. Cildiniz, saçlarınız çehreniz sıhhatta değil ise bunlar görünüşte bütün cazibelerinizi bozar. Bedeni güzellik, en yüksek bir manada anlaşılmak istenirse, sıhhat esasına müstenit ve belli başlı beden inkişafı demektir. Biz hekimlerin hastalarımızda bilhassa veremlilerde gördüğümüz ani ve geçici güzelliği ölümün marazi güzelliğinden başka bir

şey değildir. Şu halde beden güzelliği biraz da dimağî ve cismani hale bağılıdır demektir.

Yazılarımda görülüyor ki ideal bir insan krokisi - kimseyi gücendirmemek için - yapmadım. Fakat şu normal görünüşe nazaran tabii haddi azaltan, ve bazan da aşan gençler her zaman görülür. Bunlara ne gibi tedbirler yapmalı; yani pek zaif, pek şişman insanlar için düşünülen fikirler nelerdir diye sorulabilir?.. Bunları izaha çalışacağım:

Gerçi insanı fizyonomisinden de okumak kabil olursa da ben her kesin anlayabileceği bir lisanla bunların yalnız terbiyesini izah edeceğim.

İnsan güzelliği ve bunun muhafazası nasıl yapılıyor?..

Evvelâ gıda, sonra spor bedeni güzelleştirmek için iki belli başlı esastır.

Hiç bir insan sikletini azaltıp, kaba ve çirkin yüzünü yalnız spor ve jimnastik ile islah edemez. Bunun için bazı rejimler en başta gelir. Halbuki kızlarımızın bilmiyorum her nedense toplu olmağa pek az arzuları var.

Çoğu zaiflamak sevdasındadır. yüz güzelliği için evvela dimağın istirahatette olması şarttır. Can sıkıntılı ve asabiyet kolaylıkla bedende idbar edilen kalorinin sarfını intac ettiği gibi insanı ihtiyarlatan hücrelerin de sık, sık harabiyetini mucib olur. Tahammülü aşan mesailerde uzviyette evvelce

biriken , yoksa mevcut olan kalorinin sarfını mucip olarak bin-netice beden ağırlığını normal hadlerin altına düşürür.

Her yavrunun kâfi derecede uyuması , çok miktarda saf ve temiz hava teneffüs etmesi lazımdır. Sonra bütün vücud uzuvlarının vazifelerini iyi görebilmesi , iştihartırması dolayisile bütün beden

canlanması için spor yapılması lazımdır. Zaif ve çilimsiz olan bu çocukların daha yüksek vitamin dediğimiz hayat civherinden ve kalorisi yüksek mevaddan yemeleri şarttır.

Cilt ve Zührevi hastalıklar mütehassısı

Tacettin İz

« Destanımız »

Geçenler övle yazdı ' gelenlerde yazacak ,
Bağırarak benim hakkım , dilim neden susacak
Eğlence , neşe' sevinç, mutlu ve kutlu günler,
Bu gün bizim olacak ; her gün bizim olacak.

Sorarım cihana ben : varmı bizim üstümüz'
Erişmez dünya bize ; Biz güneşten üstünüz,
Asırlar sürüp gelen varsa bizi bilirler.
Biz idik hür yaşayan , ezelden beri hürüz.

Dünyayı durduracak kuvvet Türkün elidir.
Bir türk cihana bedel , Cihan Türkün elidir.
Anayurttan koparak kıtalar aşıp giden
Büyük akının adı "Acunsal Türk selidir"

Türklüğü seven bilir ; sevmiyen bilmez bizi.
Bahtını karalamış karabaht görmez bizi.
Yurdun güneş çocuğu gidecek yolu bilir.
Gittiğimiz yol birdir. Yüce ATA'nın izi..

Gözümüz kalbimizde,, Günümüz ordan doğar
Her günün sabahına bin bir yerelik yağar..
Her geçen günler gibi gelenimiz de parlar.
Her savaşın sonunda mutlak bir erginlik var..

Övün ey Türk çocuğu. Sen de Türkün birisin.
Asil, temiz kadınla çok metin bir erisin.
Doğmayan ufuklara ışık, güneş götürdün.
Adı tarihten aldın.. Bir cihan rehberisin;

Geçenler öğle yazdı, gelenler de yazacak.
Bağırarak hakımızdır dilim neden susacak.
Eğlence, neşe, sevinç; mutlu ve kutlu günler
Bu gün bizim olacak.. Her gün bizim olacak..

Ö. Öner

Diyarbakır Hakkında Yapılan Etütler

Yazan : K. Baykal

Akkoyunlu ve Kâra koyunlulardan bahsedilmiyor.

Osmanlılardan pek az bahis var. Mehmed IV ün çok önemli ve sosyal durumunu anlatır kitabesini almamış.

(Artık oğlu Davud) a ait olup Ferdinand müzesinde bulunan bakır kupadan bahsederken kitabeyi aynen almış biraz açıklamıştır., Eserin bir ensbruklunun elinden alındığını bu ailenin eskidenberi oralı olduğuna göre acaba bu aile hac maksadile şarka mı gitmiş yoksa Türkler macaristanı istila (?) ettikleri zaman mı gelmiş bunun bir mesele teşkil etmediğini yazıyor . Kitabeye başka bir yerde rastlamadığım için aynen alıyorum :

El-emir el-isfihslar el-kebir el-müeyyed el-mansur nasıruddin rüknüdevle ve samsam el-mille ve behaül ümme zaim el-cüyüş tac el-mülük ve el-selâtin katil el-keferetü ve el-müşrikin alo savgun (?) sunkur beyata (?) sukman-bin davud bin artık seyf emir el-müminin.

Almancasını okuyamadığım için bir şey yazmıyorum.

Kitapta şu mahazlardan bahse-

dilmiştir.

Sahife 6

waqidi, tard, Niebuhr mordtmann P. 93 Nasri Khusrau' tard. Scheffers. P. 28, İbnal Athir Éd Ternberg, P. 42 XI P 325, İbn wâsil, Paris ' ms. Ar' 1702 f. 79 r; İbn al Faqih İstakhri , İbn Hauqal et Muqaddasi ' citès plus loin P. 21 n. 1 ' et 22, n , 3

Sayfa 7 de

Niebuhr. Voyage en Arabie, Amsterdam 1780 , 11, Pl. XLVIII .

Sayfa 9 da

Ewliya Tshelebi, Şiyâhat nâme Contantinople 1314 H. IV P' 29.

Sayfa 10 da

Buckingham Travels in Mesopotamia 1816, Londres 1827 1, P.366

Sayfa 12 de

Garden Description of Diyarbekr 1857 dans JRGs Londres 1867 XXXVII P. 182

Sahife 13 de

İbn-al - Azraq, Londres, Brit. Mus. Or 5803,f'6 Abul-faradj,éd. Salhani, P. 173, Nawawî, éd. wüstenfeld, P. 492, guatrmère, dans Rasha al-din P. 33

Sayfa 18 de

Arib, éd. de Goeje P. 57 Alınların wappnestil dedikleri Sami kitabeler . Lidzbarski , Ephemerie 1, P. 113,

Müellifin eline geçiremediği kitaplar,

Abhandlungen, 11, P. 77. Jolle dans Archeolog. Jahrbuch, 1904, P. 277. Sade kitabeler için,

Douttè , Magie et religion dans l'Afrique du nord P. 151

Sayfa 19 da,

TeXier, Description de l'Arménie, 1. P. XXI, de Moltke, Lettres sur l'Orient, trad. Française, P. 219. Cuinet, La Turquie d'Asie, 11 , P. 453.

Bu son kitaplar surların yapıtı hakkında malumat veren eserler imiş.

Van Berchem , Epigraphie Musulmene d'Algérie dans Revue Africaine 1905, P. 183, Hilâl, éd. Amedroz, P. 148

Sayfa 21 de

Taberi, éd. de Goje, 111, P. 1942, 1992, Ebu l-Fidâ, éd Constantinople, 11, P. 61, İbni Khaldun. éd. Boulaq 111 P. 349, Rashid al-din P. 331

Sayfa 22 de

Matthiess D'Edesse , trad , Dulaurier P. 12 à 16, et dans. Hist. Arm. des Croi 1 P. 7 à 12 weill, Geschichte der Chalifen 111, P. 19 , Schlunberger . L'èpopè Byzantine 1 P. 228,

Sayfa 27 de

Coran, Derenbourg, Vie d'Ousma, P. 320, Le trange, The lands of the Eastern Chaliphare, P. 109

Lise Felsefe ve içtimaiyat öğretmeni

K. Baykal

İmtiyaz sahibi: Diyarbakır Halkevi
Umumi Neşriyatı idare eden
Avukat Ağâh Arman

Diyarbakır Basımevinde basılmıştır